«ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ МОДЕЛІ:
ЦИФРЛЫ МЕДИАДАҒЫ ҒЫЛЫМ МЕН ИННОВАЦИЯ»
атты VI Орталықазиялық журналистика форумы
ЖИНАҒЫ

7 сәуір 2023 жыл

СБОРНИК
VI Центральноазитаского форума журналистики
«МОДЕЛЬ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО УНИВЕРСИТЕТА:
НАУКА И ИННОВАЦИЯ В ЦИФРОВЫХ МЕДИА»
7 апреля 2023 года

COLLECTION
of the VI Central Asian Journalism Forum
«RESEARCH UNIVERSITY MODEL:
SCIENCE AND INNOVATION IN DIGITAL MEDIA»
April 7, 2023

ДАТА ЖУРНАЛИСТИКАДАҒЫ ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Қастай Дастан,
Башанова Құралай
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Бүгінгі күллі әлемдік бұқаралық ақпарат құралдарының келбеті барынша өзгерді. XXI ғасыр кредосына сай мультимедиялық контент жасау үшін заманауи компьютерлік технологиялар жаппай енгізіліп, олардың мүмкіндіктері мен ерекшеліктері ақпараттық өріске сай тың сипат тапты. Электронды БАҚ дәстүрлі бұқаралық ақпарат құралдарын ығыстырып, ақпараттық таспалардағы барлық соны жаңалықтар оқырмандарға 24/7 режимінде қолжетімді болды. Бұған қуатты дербес компьютерлер, жетілдірілген ұялы телефондар, портативті құрылғылар және басқа да медиа гаджеттер ықпал етіп, индустриалды жасампаздықтар шығармашылық арнамен тоғысты. Осы секілді ілгерінді-тоғыспалы құбылыстардың ықпалынан соңғы жылдары журналистиканың салалық жаңа тармағы – «деректер журналистикасы» инфосфераға дендеп енді.

Осының бәрін қазіргі заманғы журналистиканы жаңғырту кезеңін әйгілеп, Қазақстанның барлық бұқаралық ақпарат құралдары жүйесі үшін жаңа трендке айналды. Қолжетімді ақпаратты тиімді формада ұсыну, оңтайлы хабарлама-жаңалықтық құрылым, өнімнің шығармашылық өңі мен техникалық ажары, болған оқиғаны жедеғабыл жеткізу сынды мәселелерді уақыт пен кеңістік категориясының өзі Отандық бұқаралық ақпарат құралдарына міндеттеп, жаңа өрісте дамуына жол ашты. Сондықтан да өмір шындығынан туған талдамалы-сараптамалы материалдарды сұрыптап, оларды жіктеу, деректік журналистикадағы даралық пен журналистік қолтаңба ерекшеліктерін, шығармашылық шешім мен суырыпсалмалық-креативтілік үлгілерін ашып айту, шығармаларды жанрлық-жаңалықтық тұрғыдан айқындау секілді санаттар ғылыми журналистиканың келелі міндетіне айналып отыр.

Осыған байланысты журналистердің деректік информацияға, оның қолданысы мен даму айқындамаларына қатысты пікірлерін, кәсіби қажеттіліктерін анықтауға бағытталған сауалнамамызға назар аудару маңызды деп санаймыз. Осы сауалнамаға сәйкес, «дәстүрлі журналистиканың» мамыражай кеңістігінен шығуға және жаңа дағдыларды игеруге уақыт бөлу қажет екендігі байқалады. Сондай-ақ, сауалнама нәтижелері кей журналистердің бұл салаға бейқамдық танытып, білімі мен тәжірибесінің аз екендігін ашық мойындайтындығын көрсетті. Менің ойымша, деректермен жұмыс істеуге кедергі келтіретін келеңсіздіктерді жылдам арада бірлесіп шеше білуіміз қажет. ProPublica бас редакторының орынбасары және Document Cloud-тің негізін қалаушы Скотт Клейннің айтуынша, дата-журналист лауазымына үміткерлер үш қасиетке ие болуы керек:

1) журналистика дағдылары,
2) дизайнерге тән дарын,
3) кодтау дағдылары [1].

Қазіргі күнгі дата-журналистиканы ілгерілетуде: «Guardian», «The New York Times», «Texas Tribune» және «Die Zeit» секілді басылымдар көш басында келеді. Отандық электронды тақталардағы дата журналистика элементтерін, сын-сипатын бақылаушы, «Мінбер» журналистерді қолдау орталығы жанындағы Жаңа медианы зерттеу тобының жетекшісі Асхат Еркімбайдың айтуынша: ««Дата журналистика» деген ұғым соңғы елу жылдың көлемінде пайда болғанымен, негізгі бастауын «Зерттеу журналистикасынан» алады. Сондықтан бұл кейбіреулер ойлағандай журналистиканың жаңа түрі емес. Бар болғаны – интернеттегі ауқымды деректі сараптап, ішіндегі оқиғаның жай-жапсарын түсіндіру. Бұған дейін инвестигейтив (ағыл. investigate, зерттеу) журналистер құпия құжаттың астарына үңіліп, ішінен қоғам үшін маңызы бар дерек тауып, соны баяндайтын. Қазіргі дата журналист анализ жасаумен қатар, күрделі сандардың арасынан қызықты

оқиғаны көре білуі керек. Ол үшін көбіне компьютер бағдарламаларының көмегіне сүйенеді [2]».

Еліміздегі медиамамандардың пікірлерін(Асхат Еркімбай, Назгүл Қожабек, Анастасия Валеева), басқа да теориялық еңбектерді сұрыптай келе, дата журналистика ұғымына әрбір кәсіби маманның өзіндік анықтамасы бар екендігін байқадық. Осы ретте, сауалнама арқылы еліміздің бұқаралық ақпарат құралдарында қызмет етіп жүрген 30 журналистің деректер журналистикасына қатысты көзқарасының әртүрлі, бір-бірімен мүлде қабыспайтындығы белгілі болды (**Қосымша 2**).

Сайып келгенде, сауалнамада келтірілген анықтамалар мен ұстанымдар бір-біріне еш қайшы келмейді деп санаймыз. Көзқарастардың ортақ анықтамасын ашып жазсақ, деректер журналистикасы – журналистиканың бүгінгі өзгерген түрі. Дата-журналистика дегеніміз – журналистер қолданатын графиктер, кестелер, фотосуреттер мен бейнелер жиынтығы (3).

6. Дата журналистика белгілері көп ұшырасатын Отандық БАҚ саласы?

29 ответов

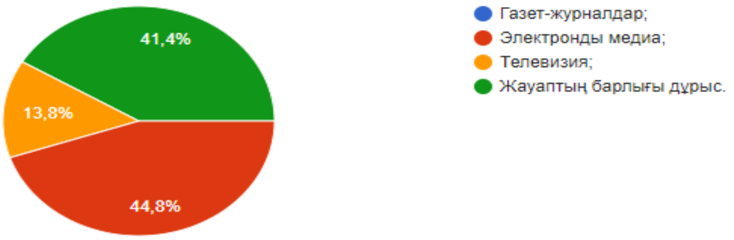

7. Қазақстандық журналистер дата өнім дайындау барысында көбінесе қандай қателерге жол береді деп ойлайсыз?

29 ответов

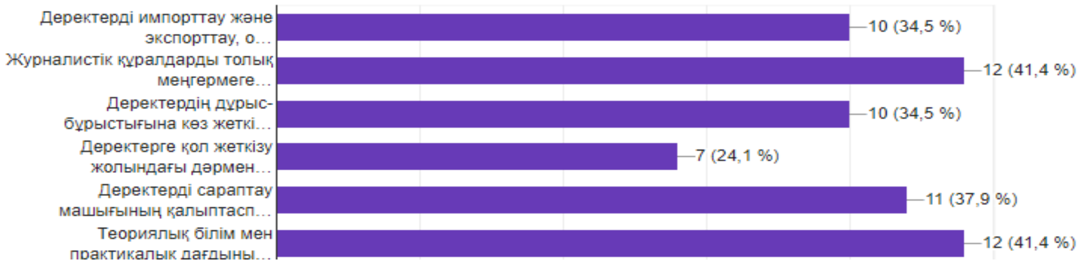

10. Google бағдарламаларындағы ашық мәліметтерді сараптауға әрі визуализациялау арналған қарапайым бағандармен таныссыз ба?

28 ответов

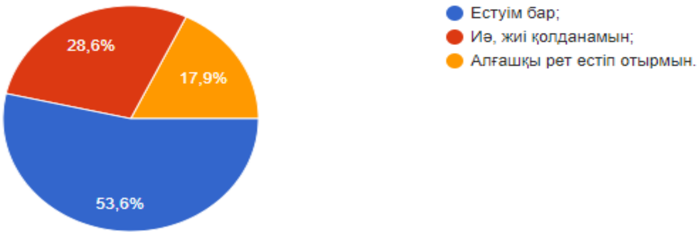

11. Мемлекетіміздегі журналистік білім беру үрдісі, әсіресе, деректік журналистиканы оқытуға:

29 ответов

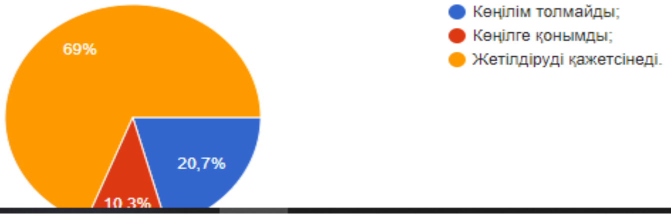

Еңбектену

Дата журналистиканы ЖОО-да бакалавриатта оқитын журналистика факультетінің студенттеріне міндетті пән ретінде енгізу.

Оқу керек

Осы саланың мамандарын дайындау керек

15. Болашақтағы дата журналистиканың даму ықтималдығы?

29 ответов

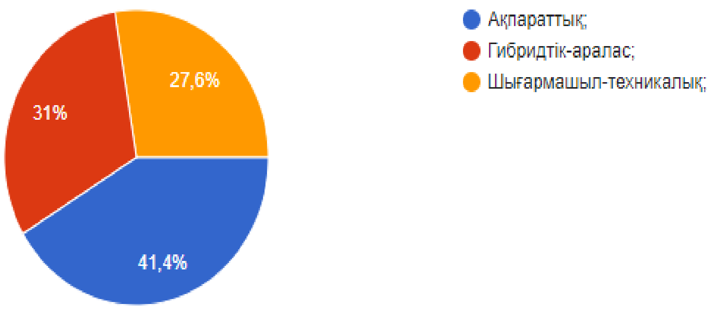

12. Алдағы уақытта ұлттық дерек журналистикасының даму бағыттары қандай деп ойлайсыз?

28 ответов

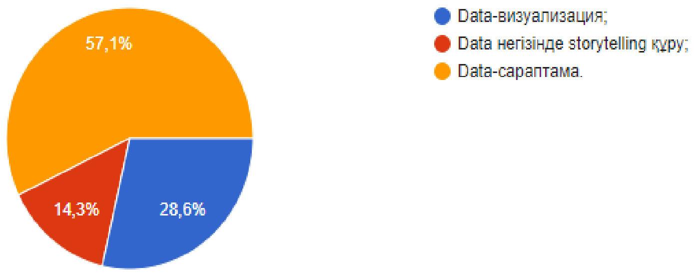

13. Жарық көріп жатқан дерек журналистикасы туындыларының ақпараттық сипаты?

29 ответов

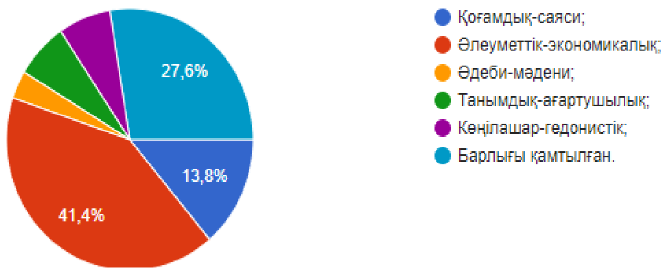

1.1 - сурет. Сауалнама нәтижелері

изучении множества фактов, а в тренировке ума (The value of an education in a liberal arts college is not the learning of many facts but the training of the mind to think something that cannot be learned from textbooks) [2] .

Образование должно пересматривать свою миссию в соответствии с временем, и все больше должно обеспечивать присутствие таких понятий, как наставничество, интернационализация, идентификация, моделирование ролей, социализация, взаимодействие и групповая деятельность, видение будущего. В этих процессах важную роль играет внимание к человеку. Таким образом, сила и ценность университета заключается не столько в чистой информации и предоставляемых знаниях, сколько в создании места, объединяющих студентов, преподавателей и исследователей в сообщество, где технологии будут дополнять и предоставлять новые инструменты для укрепления знаний даже после окончания учебы, на протяжении всей жизни.

Литература:

1. https://www.inform.kz/ru/neobhodimy-reshitel-nye-shagi-dlya-povysheniya-kachestva-obrazovaniya-prezident-kazahstana_a4050838

2.https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780191826719.001.0001/q-oro-ed4-00003988;jsessionid=4DC023C32D1714D8C3EC0637569EB814

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1 *G. Kallibekova, P. Pirjanova*
RADIOBASLAWSILARǴA QOYILATUǴIN TALAPLAR.............................. 3

2 *G.S. Seitnazarova, G.J. Jakhsimuratova*
FACT AC THE CORNERSTONE OF A JOURNALIST'S CREATIVITY....... 6

3 *G.S. Seitnazarova, J.A. Bakhitova*
PECULIARITIES OF THE JOURNALIST'S POSITION IN THE NEW MEDIA ENVIRONMENT.. 8

4 *K. Dastan*
SINIR ÖTESİ SU KAYNAKLARI: KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA SU SORUNLARI (KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ İLE)........................... 11

5 *R. Kuash, K. Kabylgazina*
THE USE OF DIGITAL MEDIA FROM A CROSS-CULTURAL COMMUNICATION PERSPECTIVE... 26

6 *S.O. Eshonqulova*
NODAVLAT TELEKANALLARDA AXBORIY JANRLAR O'ZGACHALIGI.. 29

7 *Y.M. Erkabayeva*
FORMATION PRINCIPLES OF GONZO JOURNALIZM.............................. 32

8 *А. Сыланова, К. Қамзин*
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – ЖУРНАЛИСТИКАНЫҢ ЖАҢА ЖЕТІСТІГІ.. 37

9 *А. Сыланова, К. Қамзин*
ӘУЕЛБЕК ҚОҢЫРАТБАЙДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ КРЕДОСЫ: ҒЫЛЫМ МЕН ЖУРНАЛИСТИКА ҮЙЛЕСІМІ.. 41

10 *А.Б. Әлімжанова*
ҚАЗІРГІ МЕДИА КЕҢІСТІКТЕГІ ВЕБ-РЕДАКЦИЯ ҚЫЗМЕТІ............... 43

11 *А.Д. Иманәлі*
АЛГОРИТМ РЕАЛИЗАЦИИ ЗАКОННОГО ЖУРНАЛИСТСКОГО РАССЛЕДОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.. 47

12 *А.Д. Иманәлі*
БЛОГИ И СМИ: СООТНОШЕНИЕ ПОНЯТИЙ.. 54

13 *А.С. Керимова*
КРЕАТИВТІ ИНДУСТРИЯ ДӘУІРІНДЕГІ МЕДИА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ДАМУ КЕЗЕҢДЕРІ.. 59

14 *А.С. Керимова, А.Б. Әлімжанова*
ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ИНДУСТРИЯ: КРЕАТИВТІ ПОДКАСТАР ӘЛЕУЕТІ.. 63

15 *В.Д. Ваадe*
ПРОБЛЕМЫ СОВМЕЩЕННОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ТРАДИЦИОННЫХ И ОНЛАЙН-МЕДИА В УСЛОВИЯХ ВИРТУАЛЬНОЙ СРЕДЫ.. 67

16 *Г. Сұлтанбаева, Сюн Инань*
ҚЫТАЙ ЖАҢАЛЫҚТАР ИНДУСТРИЯСЫНЫҢ БАҚ КОНВЕРГЕНЦИЯСЫ АЯСЫНДАҒЫ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ.............. 72

17 *Г.Ө. Танабаева*
ТІЛ – МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС НЕГІЗІ......................... 81

18 *Г.Т. Наринбетова*
ӨЗБЕКСТАН МЕДИАКЕҢІСІТІГІНДЕГІ ҚАЗАҚ ГАЗЕТТЕРІН ЦИФРЛАНДЫРУ.. 84

19 *Д. Касымова*

ТРАНСФОРМАЦИЯ МИССИИ ВУЗОВ: ЗНАНИЕ. ИССЛЕДОВАНИЕ. ИННОВАЦИИ........ 87
20 *Д. Қастай, Қ. Башанова*
ДАТА ЖУРНАЛИСТИКАДАҒЫ ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ........ 90
21 *Д.А. Байманов, А.К. Ишанова*
ТРАНСФОРМАЦИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ АГЕНТСТВ КАЗАХСТАНА И ЮЖНОЙ КОРЕИ В ЦИФРОВОМ ПРОСТРАНСТВЕ... 95
22 *Ж. Мұқанова*
ОТАНДЫҚ БАҚ – ТАҒЫ ДЕНСАУЛЫҚ ТАҚЫРЫБЫ ЖӘНЕ МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖУРНАЛИСТЕРДІ ДАЯРЛАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ........ 99
23 *Ж. Тәттімбетова*
БАС РЕДАКТОР ҚЫЗМЕТІ ЖӘНЕ ОҒАН ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАП-МІНДЕТТЕР........ 102
24 Ж.С. Рамазанова
ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІДЕГІ ПАРАҚШАНЫҢ ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ КЕЗІНДЕГІ ӘСЕРІ........ 107
25 *Л.К. Турабаева*
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДА ЭЛЕКТРОНДЫҚ ОҚУЛЫҚТАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІ........ 111
26 *M. Temirbaeva*
VERBAL AND ADVERBAL SINGS OF GERUNG IN THE CURRENT KARAKALPAK LANGUAGE........ 114
27 *М.А. Адамжан*
ЖАЛҒАН АҚПАРАТПЕН КҮРЕС. ИНФОДЕМИЯ – АҚПАРАТТЫҚ ВИРУС: АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ БОЛДЫРМАУ ЖОЛДАРЫ........ 116
28 *Н. Тошпўлатова*
ЖУРНАЛИСТИК ТАЪЛИМ НИМАГА ТАЯНИШИ КЕРАК? ЁХУД КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР........ 120
29 *Н.А. Байтөлеуова, Ө. Оралбаев*
БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ........ 124
30 *С. Садықов*
ВОПРОСЫ СТРОИТЕЛЬСТВА НЕЗАВИСИМОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВА В КАЗАХСТАНСКОЙ ЖУРНАЛИСТИКЕ........ 129
31 *Чжан Цянь, Е. Султан*
РАЗВИТИЕ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ В КИТАЕ: WECHAT В КАЧЕСТВЕ ПРИМЕРА........ 134
32 *Ш.Б. Абдибай*
РАХМЕТОЛЛА РАЙЫМҚҰЛОВТЫҢ ТУҒАНЫНА 110 ЖЫЛ ТОЛУЫНА ОРАЙ «РАХМЕТОЛЛА РАЙЫМҚҰЛОВ – ХХ ҒАСЫРДЫҢ КӨРНЕКТІ ҚАЛАМГЕРІ» АТТЫ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ БАЙҚАУДЫҢ «ҮЗДІК ТАНЫМДЫҚ МАҚАЛА» БАЙҚАУ НОМИНАЦИЯСЫНА АРНАЛҒАН ТАНЫМДЫҚ МАҚАЛА........ 136
33 *Э.Қайыпназарова, Д.Бекбаўлиев, Г.Каллибекова*
ҚАРАҚАЛПАҚСТАН ТЕЛЕКАНАЛЫНДАҒЫ ИНФОРМАЦИЯЛЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАРДА АЎДАРМА ИСЛЕЎ ШЕБЕРЛИГИ........ 140
34 *Юй Цзыхао*
ПРИМЕНЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НОВЫХ МЕДИАТЕХНОЛОКИЙ В НОВОСТНОЙ КОММУНИКАЦИИ........ 143